

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Przygotowanie do nadejścia w pełni zintegrowanych mediów audiowizualnych: wzrost gospodarczy, twórczość i wartości (zielona księga)”

COM(2013) 231 final

(2013/C 341/20)

Sprawozdawca: **Jorge PEGADO LIZ**

Dnia 8 lipca 2013 r. Komisja, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie:

„Przygotowanie do nadejścia w pełni zintegrowanych mediów audiowizualnych: wzrost gospodarczy, twórczość i wartości (zielona księga)”

COM(2013) 231 final.

Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 2 września 2013 r.

Na 492. sesji plenarnej w dniach 18–19 września 2013 r. (posiedzenie z 18 września), Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 175 do 2 – 8 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES przyjmuje z zadowoleniem inicjatywę Komisji dotyczącą ponownego otwarcia *dossier* polityki audiowizualnej w zakresie konwergencji z myślą o stworzeniu możliwości upowszechnienia dostępu do zróżnicowanych treści europejskich oraz wznowienia konsultacji publicznych – zwłaszcza na temat skutków dla wzrostu gospodarczego, zatrudnienia oraz innowacji w Unii Europejskiej.

1.2 Jednakże EKES wyraża ubolewanie, że Komisja nie wykorzystywała tej możliwości, aby przedstawić bardziej konkretne i ustrukturyzowane propozycje w tym zakresie.

1.3 EKES oczekiwałby, że w projekcie zielonej księgi Komisja wybierze opcję najbardziej skupioną na podstawowych wartościach wolności słowa, pluralizmu mediów, w zakresie godności człowieka oraz praw i interesów obywateli będących użytkownikami, zwłaszcza najmłodszych widzów oraz innych wrażliwych widzów i stąd będą wynikały cele programowe w zakresie promowania innowacyjności, rozwoju rynku oraz odpowiednie finansowanie.

1.4 EKES z zadowoleniem przyjmuje ogół tematów podejmowanych w zielonej księdze i uznaje zasadność większości spraw przedstawionych do konsultacji społecznych, mimo to stwierdza, że Komisji brakuje czasem myśli przewodniej w ustalonym porządku przedstawiania poszczególnych tematów i pytań.

1.5 Jest w pełni świadomy nowych wyzwań i perspektyw otwierających się wraz z konwergencją usług audiowizualnych, tworzących znaczące możliwości działalności biznesowej dla niezależnych producentów, mogące przynieść zmiany w istniejących modelach działalności przemysłowej.

1.6 Mimo świadomości rosnącego znaczenia gospodarczego usług audiowizualnych na żądanie w europejskim krajobrazie audiowizualnym EKES nieustannie podkreśla, że tradycyjna oferta linearnych usług audiowizualnych nadal stanowi dość znaczący odsetek nawyków konsumenckich obywateli europejskich w zakresie mediów, w szczególności poprzez stosowane innowacje technologiczne w zakresie oferty tradycyjnej, gdzie faktycznie umacniają się podstawy tożsamości i różnicowania kulturowego i językowego, które należy obowiązkowo i pilnie chronić.

1.7 Podobnie, uznając wiele pozytywnych aspektów strategii innowacyjności i konwergencji technologicznej usług audiowizualnych z internetem, EKES zwraca uwagę na skutki takiego rozwoju m.in. dla tradycyjnych branż medialnych, w szczególności środków komunikacji społecznej o zasięgu regionalnym i lokalnym, zwłaszcza w państwach członkowskich UE, w których występują języki mniejszościowe. Stąd wynika potrzeba ich utrzymania i stworzenia warunków, aby te media tradycyjne mogły w dalszym ciągu świadczyć swoje usługi w interesie publicznym na rzecz różnorodności językowej i kulturowej oraz dla zachowania pluralizmu informacji.

1.8 Komitet uważa ponadto, że ochrona pluralizmu informacyjnego, promocja różnorodności kulturowej i językowej oraz utrzymanie fundamentalnej roli mediów jako usług publicznych w medialnym ekosystemie europejskim są ważnymi wartościami w kontekście interesu publicznego, które w przyszłych działaniach należy nie tylko zachować, ale również promować jako element europejskiego modelu społecznego.

1.9 Podsumowując, EKES uważa, że europejska dyskusja na temat konwergencji audiowizualnej powinna jako najważniejsze cele promować kultury europejskie oraz mieć na uwadze nieodłączną ochronę interesów obywateli oraz ich podstawowych praw, w szczególności ochronę najmłodszych oraz pozostałych szczególnie wrażliwych grup społecznych.

1.10 W tym kontekście EKES wzywa Komisję, aby uwzględniła we wszelkich przyszłych działaniach o charakterze prawnym lub innym jego zalecenia sformułowane w innych opiniach, a przede wszystkim szczegółowe uwagi zawarte w niniejszej opinii.

2. Przedmiot zielonej księgi

2.1 Poprzez niniejszą zieloną księgę (COM(2013) 231 final) Komisja dąży do rozpoczęcia szerokiej debaty publicznej na temat wpływu bieżących zmian zachodzących w usługach społecznej komunikacji audiowizualnej, spotęgowanych rosnącą konwergencją takich usług w internecie.

2.2 Komisja ocenia tę ewolucję środowiska technologicznego jako możliwość upowszechnienia dostępu do zróżnicowanych treści europejskich wysokiej jakości, a do tego konieczne będzie rozważenie adekwatności obowiązujących obecnie przepisów oraz ewentualnych reakcji politycznych w całej przestrzeni europejskiej.

2.3 W kontekście tego celu strategicznego Komisja zadaje dwa istotne pytania:

— W jaki sposób można wykorzystać proces konwergencji w ramach szerszego rynku europejskiego w celu uzyskania wzrostu gospodarczego i innowacji w przedsiębiorstwach w Europie?

— Jakie są skutki konwergencji w odniesieniu do takich wartości, jak pluralizm mediów, różnorodność kulturowa i ochrona konsumentów, w tym konkretnych grup, np. najmłodszych widzów?

2.4 Wykluczono wyraźnie z przedmiotu dyskusji kwestie związane z prawami autorskimi i własnością intelektualną, będące przedmiotem innej zielonej księgi⁽¹⁾, jak również kwestie związane z ochroną danych, również będące przedmiotem niedawnych wniosków Komisji⁽²⁾, mimo uznania ich wagi oraz powiązań z omawianymi tematami.

2.5 Komisja przyznaje, że omawiane konsultacje społeczne nie przewidują żadnych konkretnych wyników. Mimo to stwierdza, że można w późniejszym terminie sformułować ewentualne odpowiedzi o charakterze prawnym oraz politycznym – zwłaszcza odnośnie do internetu lepiej dostosowanego do dzieci, w zakresie wolności i pluralizmu mediów oraz inicjatyw z zakresu samoregulacji.

3. Uwagi ogólne

3.1 EKES z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Komisji ze względu na wagę oraz aktualność omawianego tematu. Rosnąca konwergencja linearnych usług telewizyjnych z internetem jest uznawana za jedną z nieuniknionych tendencji ewolucji rynku audiowizualnego.

3.2 Zdaniem Komitetu wadą wykorzystanego dokumentu (zielonej księgi) jest zbyt późne opublikowanie go oraz za mało ambitne podejście, brak też myśli przewodniej w porządku przedstawiania poszczególnych tematów oraz pytań, co może oznaczać ewentualną niepewność co do podjętego przez Komisję kierunku działań w tym zakresie.

3.3 W następstwie licznych opinii na temat różnych aspektów tego zagadnienia, a także w oczekiwaniu na przyszły projekt zintegrowanej polityki audiowizualnej w zakresie konwergencji technologicznej w Unii Europejskiej EKES miał nadzieję, że Komisja wybierze opcję najbardziej skoncentrowaną wokół podstawowych wartości wolności słowa, pluralizmu mediów, godności człowieka oraz praw i interesów obywateli będących użytkownikami, zwłaszcza tych najbardziej wrażliwych, i w związku z tym uwzględni ważne kwestie w zakresie innowacji, rynku oraz finansowania, jak stwierdzono w rezolucji PE z 21 maja 2013 r. (P7_TA(2013)0203), a nie wręcz przeciwnie.

3.4 Jednakże EKES z zadowoleniem przyjmuje ogół tematów poruszonych w zielonej księdze i uznaje, że dużą liczbę kwestii należy poddać konsultacjom publicznym.

3.5 Jest również świadomy rosnącego znaczenia gospodarki opartej na usługach audiowizualnych na żądanie na obszarze całej Europy.

3.5.1 Pomimo to należy podkreślić, że tradycyjna oferta linearnych usług audiowizualnych nadal obejmuje dość znaczący odsetek nawyków konsumenckich obywateli europejskich w zakresie mediów.

Średnia oglądalność telewizji w Europie w roku 2012 wyniosła 3 godziny i 55 minut dziennie, 7 minut więcej niż wartość odnotowana w roku 2011.

3.6 Z drugiej strony mimo uznania wagi strategicznej innowacji oraz konwergencji technologicznej usług audiowizualnych z internetem, EKES podkreśla ewentualne znaczenie tego zjawiska obok tradycyjnych sektorów medialnych, w szczególności prasy drukowanej oraz radia.

⁽¹⁾ COM(2011) 427 final, Dz.U. C 143, 22.5.2012, s. 69–73.

⁽²⁾ COM(2012) 10 final, COM(2012) 11 final, Dz.U. C 229 z 31.7.2012, s. 90–97.

3.6.1 EKES uważa, że Komisja powinna mieć znaczący wpływ na stworzenie warunków, które umożliwiłyby tradycyjnym mediom dostosowanie się do ery cyfrowej i dalszą działalność w formacie *off-line*, po uwzględnieniu przez nie pewnej specyfiki społeczno-kulturowej społeczeństwa, do którego są kierowane.

3.6.2 Uważa zatem, że na terenie Europy należy stworzyć warunki, aby media tradycyjne, zwłaszcza media regionalne i lokalne mogły nadal świadczyć swoje istotne z punktu widzenia interesu publicznego usługi na rzecz różnorodności językowej i kulturalnej oraz na rzecz ochrony pluralizmu informacyjnego, aby utrzymać europejski model społeczny.

3.7 Zdaniem Komitetu ochrona pluralizmu informacyjnego, promowanie różnorodności kulturowej i językowej oraz utrzymanie fundamentalnej roli mediów jako usług publicznych w medialnym ekosystemie europejskim są wartościami istotnymi z punktu widzenia ogólnego interesu publicznego, a zwłaszcza użytkowników mediów, których przyszła polityka koniecznie powinna uwzględniać⁽³⁾.

3.8 Ogólnie rzecz biorąc, EKES jest zdania, że jednym z celów europejskiej dyskusji o konwergencji audiowizualnej, a także podstawową myślą przewodnią polityki wspólnotowej w tym zakresie powinno być wspieranie interesu społecznego, ochrona interesów i praw obywateli ogólnie oraz użytkowników w szczególności.

4. Uwagi szczegółowe

4.1 Kwestie poruszone w trakcie konsultacji społecznych można pogrupować w 6 kategorii: dostęp do treści i platform (pytania 1–3), finansowanie produkcji audiowizualnej (pytania 4 i 5), interoperacyjność (pytanie 6), infrastruktura i widmo (pytania 7–9), wpływ konwergencji na ramy regulacyjne (pytania 10–19), ochrona nieletnich (pytania 20–25) oraz dostępność (pytania 26 i 27).

4.2 Dostęp do treści i platform

4.2.1 EKES podziela zdanie, że platformy skupiające treści mogłyby zakłócić wolną konkurencję w świadczeniu usług audiowizualnych i tym samym negatywnie wpływać na wolność wyboru i dostęp użytkowników do zróżnicowanej oferty treści wysokiej jakości.

4.2.2 Uważa zatem, że należy rozważyć środki prawne wykraczające poza reguły konkurencji w taki sposób, by promować i ułatwiać dostęp do takich platform na poziomie krajowym i transnarodowym zgodnie z podejściem przedstawionym w komunikacie Komisji z 2009 r.⁽⁴⁾

⁽³⁾ Dz.U. C 140 z 18.5.2000, s. 19–23; Dz.U. C 116 z 20.4.2001, s. 30–36 oraz Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 109–114.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 257 z 27.10.2009, s. 1–14.

4.3 Finansowanie produkcji audiowizualnej

4.3.1 EKES wielokrotnie potwierdzał znaczenie europejskiego przemysłu kulturalnego – w tym sektora audiowizualnego – w strategii rozwoju Unii⁽⁵⁾.

4.3.2 Mając na uwadze zmiany odnotowane w łańcuchu wartości sektora audiowizualnego, w szczególności rosnące znaczenie platform oraz podmiotów skupiających treści, EKES jest zdania, że obecne wymogi dyrektywy AVMS nie są najbardziej odpowiednim sposobem, który byłby proporcjonalny i skuteczny w promowaniu tworzenia, rozpowszechniania i korzystania z dzieł europejskich.

4.3.3 EKES uważa zatem, że Komisja powinna ponownie rozważyć zakres obowiązków, jakim podlegają operatorzy telewizyjni, oraz poszerzyć zakres takich zobowiązań w zakresie konwergencji na nowych uczestników łańcucha wartości audiowizualnych, uwzględniając rosnące znaczenie takich usług dla obywateli, oraz rozpocząć jak najszybciej przegląd dyrektywy.

4.4 Interoperacyjność telewizji hybrydowej

4.4.1 EKES uważa, że Komisja powinna zagwarantować interoperacyjność różnych usług rozpowszechnianych na platformach hybrydowych, promując równe warunki konkurencyjności dla wszystkich dostawców treści i usług oraz zagwarantować, że użytkownicy będą mogli w dowolny sposób dokonywać wyboru spośród zróżnicowanej oferty wysokiej jakości, nie będąc w sposób szczególny dyskryminowani geograficznie.

4.5 Polityka widma

4.5.1 EKES wskazuje przede wszystkim na swoje opinie w sprawie pierwszego programu polityki widma radioelektrycznego/szerokiego pasma europejskiego⁽⁶⁾, w sprawie komunikatu Komisji pt. „Przekształcenie dywidendy cyfrowej w korzyści społeczne i wzrost gospodarczy”⁽⁷⁾, oraz w sprawie komunikatu Komisji pt. „Promowanie współdzielenia zasobów widma radiowego na rynku wewnętrznym”⁽⁸⁾.

4.5.2 Odnośnie do rosnącego stosowania modeli hybrydowych przez operatorów usług audiowizualnych, łączących naziemne nadawanie radiowo-telewizyjne z użyciem szerokiego pasma w dystrybucji treści, Komitet zaleca przeprowadzenie niezbędnych badań nad wpływem takich modeli biznesowych na łańcuch wartości w sektorze audiowizualnym, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii dotyczących dostępu do treści i platform przez obywateli, zarówno własnych operatorów, jak i producentów treści. EKES przypomina o konieczności zapewnienia infrastruktury, która zagwarantuje objęcie całego terytorium Europy szerokopasmowym dostępem do internetu, co jest decydującym czynnikiem w promowaniu równości w dostępie do treści cyfrowych dla obywateli.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 181 z 21.6.2012, s. 35–39; Dz.U. C 198 z 10.7.2013, s. 39–44; Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 63–68, Dz.U. C 248 z 25.8.2011, s. 144–148 oraz Dz.U. C 143 z 22.5.2012, s. 69–73.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 107 z 6.4.2011, s. 53–57.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 44 z 11.2.2011, s. 178–181.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 133 z 9.5.2013, s. 22–26.

4.6 Ramy regulacyjne

4.6.1 EKES w świetle rozwoju nowych technologii oraz rynku uważa, że Komisja powinna uruchomić w niedługim czasie formalną procedurę konsultacji publicznych w sprawie przeglądu dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych.

4.6.2 W ramach tej procedury konsultacji Komisja powinna ocenić kwestię zakresu stosowania tejże dyrektywy, mianowicie możliwości włączenia przepisów dotyczących przejrzystości oraz koncentracji własności w zakresie audiowizualnych usług społecznych, linearnych i nielinearnych, oraz centralną kwestię definicji pojęcia odpowiedzialności redakcyjnej w usługach społecznej komunikacji audiowizualnej. Podstawową zasadą tego przeglądu powinno być – niezależnie od nośnika dostępu do usług audiowizualnych – poszanowanie podstawowych wartości i zagwarantowanie ich przestrzegania w sposób jednaki, niezależnie od konieczności wprowadzania niezbędnych dostosowań do specyfiki tych nośników.

4.6.3 EKES sądzi, że korzystne byłoby przedstawienie przez Komisję propozycji przeglądu i systematyzacji przepisów mających zastosowanie do komunikacji handlowej w zakresie usług audiowizualnej komunikacji społecznej, aktualnie rozproszonych w różnych dokumentach – zgodnie z informacjami podawanymi w poprzednich opiniach⁽⁹⁾.

4.7 Wolność słowa i pluralizm mediów

4.7.1 Warto zwrócić szczególną uwagę, że poszanowanie wolności prasy oraz pluralizmu środków komunikacji społecznej w odniesieniu do elementów strukturalnych demokracji uczestniczącej w oparciu o aktywny udział obywateli, którym poświęcony jest art. 11 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, ma zasadnicze znaczenie dla konsolidacji procesu integracji Unii.

4.7.2 W konsekwencji i zgodnie z obawami wyrażonymi przez Parlament Europejski, EKES uważa, że Komisja powinna w pierwszej kolejności podjąć odpowiednie środki, w tym przedstawić inicjatywę ustawodawczą w sprawie pluralizmu oraz koncentracji środków komunikacji społecznej, w szczególności w nawiązaniu do raportu „Centre for Media Pluralism and Media Freedom” oraz raportu grupy wysokiego szczebla ds. spraw wolności i pluralizmu mediów.

4.7.3 Biorąc pod uwagę specyficzne cechy audiowizualnego rynku europejskiego, rozdrobnionego, posiadającego liczne bariery językowe i kulturowe oraz zanurzonego w szczególnie trudnym kontekście gospodarczym, EKES podkreśla wagę *mediów jako usług publicznych* dla ochrony pluralizmu politycznego oraz promowania różnorodności kulturowej. Sugeruje więc, by Komisja poparła szerszą refleksję nad modelem zarządzania *mediami jako usługami publicznymi* w nowym kontekście konwergencji, biorąc pod uwagę ostatnie wnioski przedstawione przez Radę Europy w tym zakresie.

4.8 Ochrona najmłodszych widzów i wrażliwych widzów

4.8.1 EKES, pamiętając o kulturowym wymiarze mediów oraz ich wpływie na ogół społeczeństwa, jako jeden z największych problemów wskazał ochronę nieletnich oraz innych wrażliwych widzów – zarówno w kontekście mediów audiowizualnych, jak również cyfrowych (internet, sieci społecznościowe, itd.) – w tak ważnych kwestiach, jak prawo do prywatności, ochrona wizerunku oraz inne prawa podstawowe, uznane w europejskiej konwencji praw człowieka, a dzisiaj również w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej, we właściwym momencie włączonych do Traktatu. Jeśli konwergencja audiowizualna sprawia, że widz staje się podmiotem mediów (interaktywność), otwiera ona nowe, ogromne możliwości komunikacyjne i informacyjne, lecz nadal potęguje ryzyko dla osób narażonych na nielegalne zachowania (cyberprzestępczość).

4.8.2 Z tego powodu jest to jeden z aspektów, które EKES miał możliwość podkreślać w wielu swoich niedawnych opiniach, zwłaszcza odnośnie do niektórych inicjatyw Komisji, które – choć same w sobie godne pochwały – według Komitetu są zbyt skromne. EKES wskazuje też na konieczność zapewnienia osobom odpowiedzialnym za edukację najmłodszych dostępu do narzędzi do filtrowania treści i odpowiedniej klasyfikacji przedziałów wiekowych.

4.8.3 Stąd Komitet jest przekonany, że w odniesieniu do problematyki ochrony najmłodszych widzów oraz innych wrażliwych widzów w kontekście korzystania z internetu ogólnie, a szczególnie z audiowizualnych społecznych środków przekazu, konieczne jest zagwarantowanie równowagi oraz sprawiedliwej proporcji między podstawowym prawem do wolności słowa a celem interesu publicznego, jakim jest ochrona najmłodszych, niezależnie od nośnika dostępu.

4.8.4 Jednakże należy pamiętać, iż sama Komisja uznała⁽¹⁰⁾, że operatorzy usług telewizji na żądanie nie udzielili konkretnej odpowiedzi ani odnośnie do systemów samo- i współregulacji przeznaczonych do ochrony najmłodszych widzów przed szkodliwymi treściami, ani odnośnie do środków technicznych, które umożliwiają najmłodszym selektywny dostęp do treści z internetu.

4.8.5 Dlatego też będzie to temat, który EKES chciałby przedstawić jako jeden z najważniejszych w zintegrowanej definicji przyszłej polityki Unii Europejskiej odnośnie do treści audiowizualnych i dla którego należy przewidzieć nie tylko środki o charakterze prawnym (regulacja, samoregulacja i współregulacja), lecz także działania w dziedzinie umiejętności korzystania z mediów, informacji, kompetencji medialnych oraz przeszkolenia, nie tylko najmłodszych, ale również ich rodzin i szkół. W tym sensie wnosi, aby Komisja i państwa członkowskie podjęły działania mające na celu zwiększenie korzystania z filtrów treści przez rodziców oraz osoby odpowiedzialne za edukację najmłodszych.

⁽⁹⁾ Dz.U. C 351 z 15.11.2012, s. 6–11.

⁽¹⁰⁾ COM(2011) 556 final.

4.9 Dostępność

4.9.1 EKES zasadniczo odsyła do swoich opinii dotyczących dostępności ⁽¹¹⁾.

4.9.2 Wskazuje w nich na ogólną potrzebę wzmocnienia dostępności jako podstawowego prawa; jeśli chodzi o usługi audiowizualne i strony www, należy je uznać za rzeczywiste usługi świadczone w interesie ogólnym ⁽¹²⁾.

4.9.3 Niezbędne są więc możliwe do szybkiego zastosowania wymogi prawne w dziedzinie dostępności usług audiowizualnych, aby zapewnić dostęp osobom z różnymi rodzajami trudności i niezdolności do komunikacji.

Takie wymogi powinny opierać się na większej standaryzacji europejskiej nie tylko w odniesieniu do treści audiowizualnych, lecz także dystrybucji sieci, terminali użytkowników i oprogramowania interfejsowego. Konieczne jest zagwarantowanie, by rynek rozwiązań w zakresie dostępności był prawdziwie europejski w celu przyciągnięcia do niego nowych operatorów i zmniejszenia kosztów.

4.10 Tytułem uwagi końcowej EKES ponownie podkreśla potrzebę przyjęcia globalnego i holistycznego podejścia do celu programowego, jakim jest integracja cyfrowa, a Unia oraz państwa członkowskie powinny zagwarantować obywatelom europejskim dostęp do środowiska cyfrowego, zwłaszcza do usług telewizji hybrydowej, poprzez promowanie oraz wspieranie inicjatyw na rzecz ciągłego zdobywania umiejętności i kultury informatycznej ⁽¹³⁾.

Bruksela, 18 września 2013 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 94 z 18.4.2002, s. 9–13; Dz.U. C 117 z 30.4.2004, s. 49–51; Dz.U. C 110 z 9.5.2006, s. 26–32; Dz.U. C 175 z 27.7.2007, s. 91–95; opinia w sprawie dostępności stron internetowych instytucji sektora publicznego (jeszcze nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym) oraz opinia w sprawie dostępności jako prawa człowieka (jeszcze nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym).

⁽¹²⁾ Opinia w sprawie przystępności cen usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym (jeszcze nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym).

⁽¹³⁾ Dz.U. C 318 z 29.10.2011, s. 9–18.